

KASTAMONU İLİNDE BULUNAN KANYONLARIN TURİZM POTANSİYELİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ ÜZERİNE BİR İNCELEME¹

Savaş BÖYÜKYILMAZ

Doktora Öğrencisi, Kastamonu Üniversitesi, SBE, Turizm İşletmeciliği ABD, Türkiye

E-mail: sboyukyilmaz@ogr.kastamonu.edu.tr

ORCID: 0000-0002-1162-2273

Yener OĞAN

Öğretim Görevlisi, Artvin Çoruh Üniversitesi, Artvin Meslek Yüksek Okulu, Artvin, Türkiye

E-mail: oganyener@artvin.edu.tr

ORCID: 0000-0002-1523-8498

Özet

Makale Bilgisi:

Geliş: 03/12/2020

Düzeltilme: 27/12/2020

Kabul: 28/12/2020

Anahtar Kelimeler:

Kanyon,

Kastamonu,

Turizm,

Doğa Sporları.

Milli parklar ve kanyonlar doğa sporlarının en çok yapıldığı alanların başında gelmektedir. Türkiye'nin Batı Karadeniz Bölümü illerinden olan Kastamonu ilinin dağlık ve engebeli bir arazi yapısı bulunmaktadır. Bu yapı içinde kanyon açısından zengin olan Kastamonu ilinin önemli bir turizm potansiyeline sahip olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada Kastamonu ilindeki jeoturizm kaynaklarından olan kanyonların mevcut durumlarının turizm açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Yapılan araştırmada yazılı doküman incelemesi tekniği ile alana ilişkin toplanan bilgiler içerik analizine tabi tutulmuştur. Türkiye'de 44 ilde toplam 104 kanyon bulunmaktadır. Türkiye'de en çok kanyon sırasıyla Akdeniz Bölgesi (34), Karadeniz Bölgesi (28) ve Ege Bölgesinde (17) bulunmaktadır. Sayı olarak en fazla kanyon ise Antalya (12) daha sonra Kastamonu, Karabük ve Muğla (8) illerinde bulunmaktadır. Kastamonu ilinde Çatak, Horma, Karacehennem, Şehriban, Valla, Hacıveli, Malyas ve Gömeran kanyonları olmak üzere toplam sekiz kanyon bulunmaktadır. Bu kanyonlar 12 km uzunluktan 850 metre derinliğe kadar farklı ölçülere sahiptir. Özellikle Çatak ve Horma Kanyonlarında üst yapı çalışmalarının turizmi olumlu etkilediği tespit edilmiştir. Bu bağlamda doğal turizm kaynağı olan kanyonların sahip olduğu potansiyelin turizme kazandırılması için; kurum ve kuruluşların işbirliği içerisinde kanyonların teknik raporlarını hazırlamaları ve planlı bir şekilde alt yapı, üst yapı, tanıtım, yatırım gibi faaliyetleri tamamlamaları gerekmektedir.

¹ Bu makale, 02-04 Eylül 2020 tarihleri arasında düzenlenen *Conference on Managing Tourism Across Continents* kongresinde sözlü olarak sunulmuştur.

AN INVESTIGATION ON THE EVALUATION OF THE TOURISM POTENTIAL OF THE CANYONS IN KASTAMONU PROVINCE²

Savaş BÖYÜKYILMAZ

PhD student, Kastamonu University, Social Sciences Institute, Department of Tourism Management

E-mail: sboyukyilmaz@ogr.kastamonu.edu.tr

ORCID: 0000-0002-1162-2273

Yener OĞAN

Lecturer, Artvin Çoruh University, Artvin Vocational School, Artvin, Türkiye

E-mail: oganyener@artvin.edu.tr

ORCID: 0000-0002-1523-8498

Abstract

Article Info:

Received: 03/12/2020

Revised: 27/12/2020

Accepted: 28/12/2020

Keywords:

Canyon,
Kastamonu,
Tourism,
Outdoor Sports.

National parks and canyons are among the areas where nature sports are mostly practiced. Kastamonu, one of the provinces of the Western Black Sea region of Turkey, has a mountainous and rugged terrain. In this structure, Kastamonu province, which is rich in the canyon, is thought to have important tourism potential. In this study, it was aimed to examine the current state of the canyons from the sources of geotourism in Kastamonu province from the point of view of Tourism. In the research, the information collected about the field with the written document review technique was subjected to content analysis. There are 104 canyon in 44 provinces in Turkey. The most canyons in Turkey are located in the Mediterranean region (34), The Black Sea region (28), the Aegean Region (17), respectively. The highest number of canyons are found in Antalya (12), then Kastamonu, Karabük, Muğla (8). There are a total of eight canyons in Kastamonu province, including Çatak, Horma, Ersizlerdere-Karacehennem, Şhriban, Valla, Hacıveli, Malyas and Gömeran canyons. These canyons have different dimensions from 12 km in length to 850 meters in depth. It has been found that superstructure works have a positive effect on tourism, especially in Çatak and Horma canyons. In this context, in order to gain the potential of canyons, which are the source of natural tourism, to tourism; institutions and organizations should prepare technical reports of canyons in cooperation and complete activities such as infrastructure, superstructure, promotion, investment in a planned manner.

1. GİRİŞ

Turizm, “İnsanların kişisel veya ticari/mesleki amaçlarla ülkelere veya olağan ortamlarının dışındaki yerlere taşınmasını gerektiren sosyal, kültürel ve ekonomik bir olgudur”

² This article was verbally presented at the Conference on Managing Tourism across Continents, held between 02-04 September 2020.

şeklinde tanımlanmaktadır (UNWTO, 2020). Dinlenme, eğlenme, eğitim, sağlık, inanç gibi pek çok farklı amaçlarla yapılan bir gezi olarak da tanımlanan turizm, diğer taraftan bir destinasyon için turist çekmek amacıyla yapılan ekonomik ve kültürel çalışmaları kapsamaktadır (Türk Dil Kurumu, 2019). Dolayısıyla turizm geniş bir insan ve aktivite dizisini içermektedir. Turizm ilk olarak eski çağlardan itibaren başlayan seyahat, macera ve merak duygularının giderilmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir (Cook, Hsu ve Marqua, 2016: 5). Roma döneminde Akdeniz’de yapılan geziler, “spor ve kültürel etkinlikler” turizmin bugünkü anlamda yapılmakta olduğunu göstermektedir. Daha sonraki yıllarda haritacılığın gelişmesi, pusula vb. icatlar ile turizm, kıtalar arası bir faaliyete dönüşmüş ancak I. Dünya savaşına kadar lüks sayılan bir etkinlik olmuştur. II. Dünya savaşının ardından ulaşım ve telekomünikasyondaki gelişmeler ile birlikte deniz-kum-güneş ekseninde kitle turizmi olarak gelişme göstermiştir (Bahar ve Kozak 2012: 7). Kitle turizmi başlangıçta ülkeler için önemli oranlarda ekonomik fayda sağlamış ancak daha sonraki yıllarda taşma ve aşınmadan dolayı kitle turizminin çevreye ve doğaya verdiği olumsuz etkileri tespit edilmiştir. Tüm bunların yanında kitle turizminin getirdiği kalabalıktan uzaklaşmak isteyen ve daha aktif tatil isteyen ziyaretçiler deniz-kum-güneş üçlüsünün dışında, çevreyi gezmek ve keşfetmek amacı gütmektedir. Dolayısıyla alternatif turizme yönelme; daha farklı, daha kişisel ve benzersiz ürünler talep eden turistler için önemli hale gelmektedir. Turistlerin, iletişim imkânları sayesinde kendi istediği etkinliği arayıp bulmaları konusunda daha yetenekli hale gelmiş olmaları, bu turizm türünü desteklemektedir (Egresi, 2016: 58).

Turistik çekicilikleri açısından zengin olan Karadeniz Bölgesi, Türkiye’nin yedi bölgesinden birisi olup 146.178 km² alanı ile Türkiye topraklarının %18’ini kaplamaktadır. Karadeniz Bölgesi batı, orta ve doğu olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır (Öztürk ve Serttaş, 2018: 12). Batı Karadeniz Bölgesi illerinden olan Kastamonu, dağlık ve engebeli bölgede yer almaktadır. İlin kuzeyinde denize paralel olarak uzanan Küre Dağları ile güneyinde Ilgaz Dağları yer almaktadır. Bu dağlardan denize dökülen Devrekâni Çayı gibi diğer ırmaklar üzerinde oluşan kanyonlar ile önemli bir turizm ilidir (Kastamonu Valiliği, 2020). Bu çalışmada Kastamonu ilindeki jeoturizm kaynaklarından olan kanyonların mevcut durumlarının turizm açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Dolayısıyla çalışmada öncelikle jeoturizm kapsamında olan kanyonlar ve doğa turizmi hakkında bilgi verilmektedir. Araştırmada yazılı doküman incelemesi tekniği ile alana ilişkin toplanan bilgiler içerik analizine tabi tutulmuştur. Daha sonra elde edilen veriler Türkiye’de bulunan kanyonların illere ve bölgelere göre olan dağılımlarını gösteren tablolar halinde ifade edilmiştir. Son olarak Kastamonu’da bulunan kanyonların fiziki özellikleri ve turizm potansiyeli değerlendirilmiştir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Kanyonlar

İspanyolca bir kelimedenden türemiş olan kanyon uzun süreli erozyon sonucunda oluşan doğal oluşum olma özelliği taşımaktadır. Kısaca geçit olarak da bilinen kanyon derin bir yarıktan oluşmaktadır. Diğer bir ifadeyle akarsuların su akıntısı ve jeolojik süreç içerisindeki aşınmalar sonucu oluşan yükselti ve uçurumlar kanyon olarak adlandırılmaktadır (Wikipedia Kanyon, 2020). Derin yarıklar anlamına gelen kanyon, yerkürede oluşan çökmelerden veya su ve hava akımlarından dolayı oluşan coğrafi yapıdaki aşınmalardır (Türkiye Kanyon Haritası, 2020). Akarsu yataklarında zaman ve hava koşullarına bağlı olarak oluşan erozyon, su kütlesi ile yumuşak kaya tabakası olan bölgelerde aşınmalara yol açmaktadır. Kanyonlar sadece sulu alanlarda olmayıp iki dağ arasındaki (Utah'daki Provo Kanyonu veya California'daki Sierra Nevada'daki Yosemite Vadisi) yarıkları anlatmak için de kullanılmaktadır. Tüm bunların yanında denizin altında da denizaltı bulanıklık akımları ve heyelanlardan oluştuğu düşünülen kanyonların bulunduğu bilinmektedir. Kanyonların büyüklüklerini sınıflandırmak kolay olmamakla birlikte derinlik (kenar yüksekliği) ve uzunluk ölçüleri kullanılmaktadır. Tibet'te bulunan Yarlung Tsangpo Grand Kanyon (5,500 m) dünyanın en derin kanyonu olarak düşünülmektedir. Bununla birlikte Nepal'de bulunan Kali Gandaki Boğazı'nın, nehir seviyesinden çevresindeki tepeler arasında 6400 m derinlik olduğu bilinmektedir. ABD'de bulunan Arizona Büyük Kanyonu 1600 m derinliğindedir (Wikipedia Kanyon, 2020). Diğer taraftan kanyon sporu 1869 yılında Amerikalı bir asker jeolog olan John Wesley Powell'ın büyük kanyonun belirli kısımlarını bir ekip ile beraber kano ile geçmesi sonunda başladığı bilinmektedir. Ancak literatürdeki ilk kanyon geçişi olarak Edouard Alfred Martel'in 1905 yılında Avrupa'nın en büyük kanyonlarından olan Verdon Kanyonunu geçmesi kabul edilmektedir. Daha sonraki yıllardaki gelişimi 1990'lı yıllara kadar sürmüştür (Pan Derneği, 2020).

2.2. Doğa Turizmi ve Jeoturizm

Önemli bir niş pazar olan doğaya dayalı turizm; tamamen doğal olan su kaynakları, yaban hayatı ve bitki örtüsü kaynaklarından oluşmaktadır. Doğal yapısı bozulmamış alanlara yapılan gezilerden meydana gelen doğa turizmi; balık avlama, kayak, bisiklet, fotoğrafçılık gibi ziyaretçilerin ilgileri doğrultusunda çeşitli aktiviteleri içinde barındırmaktadır. Dolayısıyla çeşitli rekreasyon aktivitelerinin yapılabilmesine olanak sağlıyor olmasıyla dikkat çekmektedir. (Köroğlu ve Karaman, 2014: 98). Jeoturizm ise bir doğa turizmi çeşidi olup fosil, mağara, kanyon, yanardağ, krater gölü gibi jeolojik oluşumlara ilgi gösteren turistlerin katıldıkları bir turizm faaliyetidir. Bununla birlikte suya dayalı rekreasyonel faaliyetler, özel bir jeolojik yapı

olan kanyonların bulunduğu bölgelerde yapılabilmektedir (Kiper ve Arslan, 2007: 172). Diğer taraftan doğa turizmi bölgede yaşayan halk için tarım dışı istihdam yaratma ve ekonomik canlılığı sürdürebilme adına önem taşımaktadır (Torun, 2013: 36). Bu durumda elde edilen gelir önemli ölçüde bölgede yaşayan halka dönmekte ve yörenin kalkınmasına etki etmektedir. Bu nedenle doğal zenginlikler ile yerel halkın da katıldığı bir turizm türü geliştirilmesi dikkate alınmalıdır (Kaypak, 2012: 26). Günümüzde doğal yapısını koruyan bir şehir olan Kastamonu ilinin mağaraları, şelaleleri, yaylaları ve kanyonları ile doğa turizmi açısından büyük bir potansiyele sahiptir. Ayrıca oldukça yeterli yeşil alana sahip olması, flora ve fauna çeşitliliği ile güçlü turistik çekiciliği olan bir destinasyondur. Dolayısıyla Türkiye adına doğa turizmi açısından güçlü olan illerden biri olarak söylenebilmektedir (Zengin, Ulama ve Koç, 2019: 271).

2.3. İlgili Çalışmalar

Akkuş ve Akkuş (2019)'un çalışmalarında Kastamonu iline bağlı ilçelerdeki turistik kaynak envanteri ortaya konulmuştur. Bozkurt, Cide, Devrekani, Küre, Pınarbaşı ve Tosya ilçelerinde akarsu ve kanyonların bulunduğu belirtilmiştir. Akarsu-kanyon gibi çekiciliklere şelale ve göl doğal kaynaklarının da eklendiği bilinmektedir. Ayrıca kanyon ile birlikte diğer jeolojik oluşumlardan olan akarsu, mağara ve şelale için 15 ilçede noktalar olduğu belirtilmiştir. Özdemir ve Kızılırmak (2019) yaptıkları çalışmalarında jeolojik miras alanlarını jeoturizm açısından incelemişlerdir. Milli park ve kanyonlarda; manzara levhaları ve ziyaretçi merkezlerinin bulunduğunu belirtmişlerdir. Kandemir ve Köroğlu (2018) yaptıkları çalışmada Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki; Kurum Vadisi (Gümüşhane), Çal-Camili Tabiat Parkı (Trabzon), Sürmene Ağaçbaşı Turba Bataklıkları (Trabzon), Kuzalan Tabiat Parkı (Giresun) ve civarındaki jeoturizm potansiyelini incelemişlerdir. Çalışmada incelenen bölgelerde turizm faaliyetleri için yönetim planlamalarının yapılması, tanıtıcı doküman ve tabelalar ile saha giriş noktalarının oluşturulması gerektiği belirtilmiştir. İbret ve Cansız (2016) Kastamonu ili Küre ilçesi Ersizlerdere-Karacehennem Kanyonu üzerine yaptıkları çalışmalarında harita üzerinde belirledikleri noktalarda yerinde incelemeler yaparak değerlendirmişlerdir. Çalışmada bölgenin ekoturizm ve kanyon turizmi açısından alternatif turizm bağlamında önemli bir yer olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca etkinlik ve faaliyetlerin planlanmasında uzman görüşlerinin alınması gerektiği belirtilmiştir. Diker, Deniz ve Çetinkaya (2016) Safranbolu destinasyonunun jeoturizm potansiyelini değerlendirdikleri çalışmalarında, mağara, dağlık alan, kayalıklar, bir nehir vadisi ve dört kanyon bulunduğunu tespit etmişlerdir. Safranbolu'nun kültürel zenginlikleri ile ön plana çıkan, turizme açık ve bilinen bir destinasyon olması diğer turistik ürünlerinden olan jeoturizm çekiciliklerinin de kullanılabilir duruma getirebilmesi açısından

avantajlı olduğu belirtilmiştir. Ören ve Şahin (2014) çalışmalarında alternatif turizm açısından Uşak ilinde bulunan Ulubey Kanyonunun değerlendirmesini yapmışlardır. Kanyonda tırmanma, balıkçılık, kamp, karavan ve bisiklet etkinliklerinin yapılabildiği ancak önemli tanıtım ihtiyacının bulunduğu belirtilmiştir. Kanyonun doğal güzelliğinin yanında tiyatro, çeşme ve köprü kalıntıları ile de ön plana çıkabilen bir alan olduğu belirtilmiştir. Gürsay ve Güneş (2014) Kızılcahamam-Çamlıdere Jeopark örneğindeki nitel çalışmalarında yerel ilgi gruplarının sürdürülebilir turizm açısından görüşlerini değerlendirmişlerdir. Çalışmada jeoparkın fiziki koruma, finansal kaynak, eğitim ve yönetim konularında eksikliklerinin olduğu tespit edilmiştir. Bu eksikliklerin de UNESCO GGN (Global Geopark Network- Küresel Jeoparklar Ağı) oluşturduğu kriterler ile giderilebileceği belirtilmiştir. Öztürk (2005) yaptığı çalışmada 2000 yılında milli park ilan edilen Kastamonu-Bartın Küre Dağlarını rekreasyonel açıdan değerlendirmiştir. Valla Kanyonu, iyi bir donanım ile 4-5 günde ekip olarak geçilebilen zor bir bölge olarak belirtilmiştir. Bununla birlikte çalışmada nispeten daha amatör yürüyüşlerin yapılabildiği Horma Kanyonu ve başka kanyonların da bulunduğu belirtilmiştir.

İlgili çalışmalar incelendiğinde çalışmaların; bir bölgenin turizm envanterini ortaya koymak, rekreasyon alanı olarak değerlendirmek, yürüyüş alanları-kamp-tırmanma vb. açısından incelemek, alternatif turizm kaynağı olarak yararlanmak, sportif amaçlı kullanmak gibi çeşitli amaçlarla yapıldıkları görülmektedir. Bu çalışmada da Kastamonu ilindeki jeoturizm kaynaklarından olan kanyonların mevcut durumlarının turizm açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Başka bir anlatımla Kastamonu yöresinde bulunan kanyonların turizm potansiyeli üzerine ilgili yazında çalışmalara pek rastlanılmamakta, dolayısıyla bu çalışmanın hem ilgili yazına katkı sağlaması hem de diğer araştırmalara kaynak oluşturması bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Amacı

Bir turizm destinasyonunun sahip olduğu rekabet avantajları, rakiplerine göre üstünlüğünü ifade etmektedir. Ayrıca destinasyonların sahip olduğu çekicilikler turizm açısından önemli olup bu destinasyonların etkin bir şekilde sürdürülebilir olarak yönetilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla çalışma kapsamında doğal çekicilikler açısından zengin bir destinasyon olan Kastamonu ilinin sahip olduğu kanyonların turizm potansiyeli açısından incelenmesi amaçlanmaktadır.

3.2. Verilerin Toplanması ve Analizi

Nitel araştırmalarda veriyi tanımlamanın üç yolu bulunmaktadır. Bunlar; derinlemesine ve açık uçlu mülakat, doğrudan gözlem ve yazılı doküman incelemesidir. Bu araştırmada veriler

yazılı doküman incelemesi tekniği ile alana ilişkin bilgiler toplanmış ve içerik analizine tabi tutulmuştur. İçerik analizinde amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 242). Bu bağlamda araştırmada yapılan içerik analizi ile elde edilen veriler kavramsal olarak bir araya getirilip düzenli bir şekilde derlenmiştir.

4. BULGULAR

4.1. Türkiye’de Kanyonların İllere Göre Dağılımı

Türkiye’de kanyonların bulunduğu iller ve kanyon sayısı çeşitli resmî kurumların (valilik, belediye, kalkınma ajansları) sitelerinden ve kanyon sporları ile ilgili diğer kuruluşların resmi internet sitelerinden derlenmeye çalışılmıştır. Derleme sonucunda Türkiye’de tespit edilen ilgili kanyonların illere göre dağılımı Tablo 1 yardımıyla gösterilmektedir.

Tablo 1 incelendiğinde Türkiye’de 81 ilin 44’ünde kanyon bulunmaktadır. En çok kanyonun bulunduğu il (12) Antalya’dır. Bununla birlikte sırasıyla Kastamonu, Muğla ve Karabük (8), Mersin (6), Isparta (6), Denizli (5), Adana (4) ve Aydın (3) en çok kanyona sahip iller olarak sıralanmaktadır. Diğer illerden Amasya, Kayseri, Bursa, Eskişehir, Sakarya, Samsun, Sivas, Düzce ve İzmir illerinde ikişer tane kanyon bulunmaktadır. Adıyaman, Ağrı, Aksaray, Artvin, Balıkesir, Bilecik, Bartın, Bolu, Burdur, Çorum, Erzincan, Erzurum, Gaziantep, Erzincan, Gümüşhane, Hatay, Kocaeli, Malatya, Manisa, Niğde, Ordu, Osmaniye, Tekirdağ, Tokat, Uşak, Yozgat ve Zonguldak illerinde ise birer tane kanyon bulunmaktadır. Bu durumda Türkiye’nin yarısında kanyon mevcut olduğu söylenebilir. İllerin birden fazla kanyona sahip olması doğal çekicilikler açısından güçlü olduklarını gösteren özelliklerdendir.

Tablo 1. Türkiye’deki Kanyonların İllere Göre Dağılımı

İller	Kanyon Sayısı	İller	Kanyon Sayısı	İller	Kanyon Sayısı
Antalya	12	Samsun	2	Gaziantep	1
Kastamonu	8	Sakarya	2	Gümüşhane	1
Muğla	8	Sivas	2	Hatay	1
Karabük	8	Adıyaman	1	Kocaeli	1
Isparta	6	Ağrı	1	Malatya	1
Mersin	6	Aksaray	1	Manisa	1
Denizli	5	Artvin	1	Niğde	1
Adana	4	Balıkesir	1	Ordu	1
Aydın	3	Bartın	1	Osmaniye	1
Amasya	2	Bilecik	1	Tekirdağ	1
Bursa	2	Bolu	1	Tokat	1
Düzce	2	Burdur	1	Uşak	1
Eskişehir	2	Çorum	1	Yozgat	1
İzmir	2	Erzincan	1	Zonguldak	1
Kayseri	2	Erzurum	1	Toplam	104

Kaynak: Türkiye Kanyon Haritası, 2020 ve yazarlar tarafından derlenmiştir.

4.2. Türkiye’de Kanyonların Bölgelere Göre Dağılımı

Bulunan kanyonların adları ile yapılan taramalar sonucunda hangi il ve bölgede oldukları tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda Türkiye’de bulunan kanyonların bölgelere göre dağılımı ve isimleri Tablo 2 yardımıyla gösterilmektedir.

Tablo 2. Türkiye’deki Kanyonların Bölgelere Göre Dağılımı

Akdeniz Bölgesi (34)		Karadeniz Bölgesi (28)		Ege Bölgesi (17)	İç Anadolu Bölgesi (10)	Marmara Bölgesi (9)	Doğu Anadolu Bölgesi (4)	Güney Doğu Anadolu Bölgesi (2)
Adamkayalar	Tazı	Bulak	Şehriban	Arapaşı	Cımbar	Ballıkayalar	Diyadin	Sugözü
Ahmetler	Tekesarayı	Cehennem deresi	Şeker	Cihanbeğendi	Derebahçe	Harköy	Karanlık	Köklüce
Aksu-Yaka	Yaka	Cobul	Tokatlı	Geyik	Ihlara	Harmanköy	Narman	
Çakıt	Yeşil	Çatak	Ulukaya	Gökdere	Ballıkaya	Kanara	Tohma	
Gezende	Esençayı	Demirkapı	Valla	Görle	Kazankaya	Sansarak		
Gökçay	Tokalı	Derinöz	Zinav	İnceğiz	Sarıcakaya	Tuzla		
Göksu	Değirmenözü	Elmaçukur		Karanlıkiçi	Şuğul	Fevziye		
Göynük	Kaputaş	Ersizlerdere		Kapız	Soğanlık	Şahin Dere		
Güver	Yazılı	Gömeran		Kısıık	Turnalı	Sadağı		
Hacıobası	Ula-Kapız	Güneşli		Mağaralı	Gürleyik			
Hamidiye	Gökbük	Hacıveli		Olukbaşı				
İncebel	Sarıseki	Horma		Esençayı				
Kapıkaya		İncekaya		Ulubey				
Kapuz		İncesu		Zeytinköy				
Kasımlar		Kınıkçı		Harmankaya				
Kayacı-Lamas		Kirpe		Değirmendere				
Kıbrıs		Konarı		Karabağlar				
Karasu		Kurugöl						
Köprülü		Malyas						
Saklıkent		Sakaralan						
Sapadere		Sırçalı						
Sason		Şahinkaya						

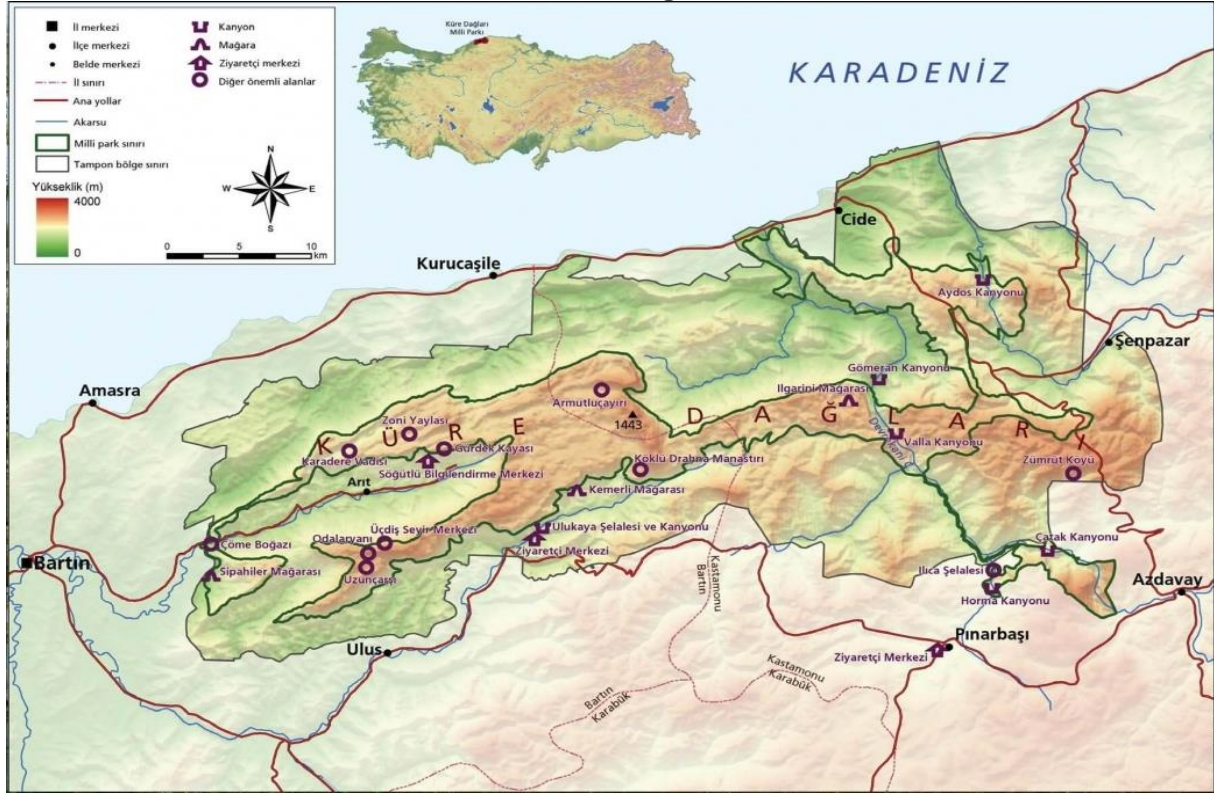
Kaynak: Türkiye Kanyon Haritası, (2020) ve yazarlar tarafından derlenmiştir.

Tablo 2 incelendiğinde Türkiye’de en çok kanyon Akdeniz Bölgesinde (34) bulunmaktadır. Daha sonra Karadeniz Bölgesi (28) ve Ege Bölgesi (17) diğer en çok kanyon bulunduran bölgelerdir. İç Anadolu Bölgesi (10), Marmara Bölgesi (9), Doğu Anadolu Bölgesi (4) ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde (2) kanyon bulunmaktadır. Bu durumda Akdeniz Bölgesi, Karadeniz Bölgesi ve Ege Bölgesi’nin Türkiye’de bulunan yaklaşık 104’e yakın kanyonun yarısından oldukça fazla bir kısmını bulundurdukları söylenebilmektedir. Türkiye’nin bölgesel dağılımı eşit olmamakla beraber tespit edilebilen kanyon sayısına bakıldığında zengin bir doğal mirasa sahip olduğu görülmektedir. Bu durum doğa turizmi açısından fırsat oluşturabilmektedir.

4.3. Kastamonu

Kastamonu ili, Batı Karadeniz bölgesinde 41° 21' kuzey enlemi ile 33° 46' doğu boylamları arasında yer almaktadır. Yüzölçümü 13.108,1 km² alan ile Türkiye topraklarının %1,7’sini oluşturmaktadır. Çoğunlukla engebeli arazilerden oluşan ilin kuzeyinde Karadeniz sahiline paralel olarak İsfendiyar (Küre) Dağları, güneyinde ise yine doğu batı uzantılı Ilgaz dağları yer almaktadır. Kastamonu’nun yüzölçümünün %74,6’sı dağlık ve ormanlık, %21,6’sı plato ve %3,8’i ovidan oluşmaktadır (Kastamonu Valiliği, 2020). Çok geniş ve zengin kültürel mirasa sahip Kastamonu’nun, paleolitik dönemle birlikte neolitik, kalkolitik ve erken tunç dönemlerine kadar sürekli yerleşime sahne olan bir bölge olduğu bilinmektedir (Avcı ve Şahin, 2014). Kastamonu bölgesi MÖ.18. yy.’da Gasların vatanı olmuş, zamanla Hititler, Frigler, Kimmerler, Lidyalılar, Persler, Pontuslular, Romalılar ve Bizanslıların yönetimine geçmiştir. (Kastamonu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2020a). Bahsedilen tarihi ve kültürel derin ve zengin mirasın yanında Kastamonu, sahip olduğu tabiat güzellikleri ile de farklılığını ortaya koymaktadır. Günümüzde dünya turizm alanında doğal zenginliklere sahip destinasyonların büyük önem arz ettiği bilinmekle beraber (Aydoğdu, 2012), Kastamonu da sahip olduğu bu alandaki kaynakları ile rakip destinasyonlar arasında önemli bir potansiyel taşımaktadır. Bu durum turizm pastasından daha büyük pay alabilme rekabetinde Kastamonu’ya pozitif anlamda katkı sunmaktadır. Kastamonu ilinin birçok kanyonunu barındıran Küre Dağları Milli Parkına ait haritada kanyonlar “Resim 1” yardımıyla gösterilmektedir. Resim 1’de görüldüğü üzere milli park doğu batı doğrultusunda Karadenize paralel uzanmaktadır. Batı kısmı Bartın Çayından yaklaşık 300 km boyunca doğuda Kızılıрмаğa kadar uzanmaktadır. Parkın güneydoğu bölgesinde Horma Kanyonu ve Çatak Kanyonu bulunmaktadır. Kuzeydoğu kısımlarında ise Aydos Kanyonu yer almaktadır. Bu iki bölgenin ortasında parkın doğu bölgesine yakın kısmında ise Valla Kanyonu ve Gömeran Kanyonu yer almaktadır (Kastamonu Küre Dağları Milli Parkı, 2020).

Resim 1. Kastamonu İli Küre Dağları Milli Parkı Haritası

Kaynak: Kastamonu Küre dağları Milli Parkı, (2020).

4.4. Kastamonu Kanyonları

Kastamonu ili bulunduğu coğrafyanın karstik yapısı sebebiyle Türkiye'nin kanyonlar bakımından en önemli şehirlerinden biri olma özelliği taşımaktadır. Bu bağlamda Kastamonu'da bulunan en önemli kanyonlar; Valla, Aydos (Şehriban), Çatak, Karacehennem ve Loç kanyonlarıdır (Kalem, 2002: 50-61). Bu kanyonların adı, bulunduğu konum, uzunluk ve derinlik ile ilgili bilgiler Tablo 3 yardımıyla gösterilmektedir. Tablo 3'e göre Kastamonu'da Çatak (Azdavay), Horma (Pınarbaşı), Ersizlerdere-Karacehennem (Küre), Şehriban (Şenpazar), Valla (Pınarbaşı), Hacıveli (Abana), Malyas ve Gömeran (Cide) kanyonları bulunmaktadır.

Tablo 3. Kastamonu Kanyonlarının İlçelere Göre Dağılımı

Adı	İlçesi	Uzunluk (km)	Derinlik (m)
Çatak	Azdavay	8	800
Horma	Pınarbaşı	4	100
Ersizlerdere-Karacehennem	Küre	3	850
Şehriban (Aydos)	Şenpazar	4	600
Valla	Pınarbaşı	12	800
Hacıveli	Abana	3	-
Malyas	Cide	2	-
Gömeran	Cide	1	350

Kaynak: Türkiye Kanyon Haritası, 2020 ve yazarlar tarafından derlenmiştir.

Tablo 3 incelendiğinde Kastamonu Azdavay ilçesinde bulunan Çatak Kanyonu (8 km-800 m) ve Pınarbaşı ilçesinde bulunan Valla Kanyonu (12 km-800 m.) büyüklük ve derinlik açısından dikkat çekmektedir. Bu kanyonlara ilave olarak Pınarbaşı ilçesinde Horma Kanyonu (4km-100m), Küre ilçesinde Karacehennem Kanyonu (3 km-850 m), Şenpazar ilçesinde Aydos (Şehriban) Kanyonu (4 km-600 m), Abana ilçesinde Hacıveli Kanyonu (3 km), Cide ilçesinde Gömeran Kanyonu (1 km-350 m) ve Malyas Kanyonu (2 km) bulunmaktadır. Bu kanyonlar ile ilgili genel ve özel bilgiler alt başlıklar halinde açıklanmaya çalışılmaktadır.

Valla Kanyonu: 07.07.2000 tarihinde milli park ilan edilen Küre Dağlarında yer alan kanyon, Kastamonu ili, Pınarbaşı ilçesi, Muratbaşı köyü yakınlarındadır. 800 m derinliğe sahip kanyon dünyanın en derin 2. kanyonu olarak bilinmektedir. Uzunluğu 12 km olup Cide yönünde ilerleyen Devrekani Çayı içerisinde yer almaktadır. Kanyonun uzun olması ve duvar yüksekliğinin de fazla olması tehlikeli ve zor bir parkur olarak nitelendirilmektedir. Teçhizatsız kişilerin ve uzman olmayanların geçmesi mümkün değildir (Wikipedia, Valla, 2020). Genellikle kalın bir katman olan kanyonda kireçtaşı oluşumları 600. metrede gözlenebilmektedir. Dik yamaçlarında kırıkların ve eziklerin çok olması topraklaşmaya ve dolayısıyla da bitki yetişmesine olanak sağlamıştır (Kazancı, 2009: 23). Riskli bir kanyon olmasından dolayı rehbersiz girilmesi yasaktır. Kanyon da geri dönmek mümkün olmadığından ancak 12 km yürüdükten sonra Loç Vadisi Hamitli Köyünden çıkılabilmektedir. Çok zorlu olmasından dolayı kanyonun geçişleri hayati risk barındırmaktadır. Kanyon geçişlerinde %60'a yakın göletlerden yüzmek zorunda kalınması seller, debi yükselmeleri ve şelaleler nedeni ile daha da zorlaşmakta ve dolayısıyla eğitim almadan geçiş izni verilmemektedir. Su ile yapılan mücadele ve ip inişleri gibi önemli konular eğitilmiş olmayı gerektirmektedir (NTV, 2020a). Su akışkanlığının fazla ve yoğun olduğu bir kanyon olarak bilinmektedir. Kanyonda 7-8 metre ip inişleri ve ayrıca suya atlamaların da bulunması kanyonun zorlu olduğunun başka bir göstegesidir. Bunu takiben tehlikeli akıntılar ve beraberinde sifonları barındırmaktadır. 5-6 kişiden oluşan ve ilk kez geçmek isteyen ekip için süreç 3 günü bulabilmektedir (Anadolu Kanyon Derneği, 2020).

Horma Kanyonu: Büyük dere İnaltı kireç taşlarındaki kırık ve çatlakları aşındırması ile oluştuğu bilinen kanyondaki kazanlar çeşitli karstik yapılardan meydana gelmektedir (Kazancı, 2009: 23). Kastamonu Pınarbaşı ilçesine bağlı Ilıca Köyünde olan kanyon, Zara Çayı üzerinde kireç taşlarının aşınması sonucu oluşmuştur. Kanyon uzunluğu 4 km ile kısa görülmektedir. Ancak sulu kanyon olması nedeniyle derinkazanlar ve kuyular mevcuttur, bu nedenle tamamının geçilmesi yerel rehber eşliğinde yapılmalıdır (Kültür Portalı, 2020). Bununla beraber kanyonda gezintiyi kolaylaştırmak için 3 km uzunluğunda ahşap yürüme yolu

bulunmaktadır (Kastamonu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2020b). Küre Dağları Milli Parkında bulunan kanyonda 7. tur güzergahı olarak bilinen (TG-7) Yanardağ Mahallesi- Horma Kanyonu- Ilıca Şelalesi tur güzergâhı mevcuttur. Yaklaşık 3,1 km uzunluğunda olan güzergâh Yanardağ Mahallesi'nden başlayarak, Milli Park sınırları içine girmekte ve Horma Kanyonu üst sınırını takip ederek Ilıca Şelalesinde bitmektedir (Küre Dağları Milli Parkı 2020).

Çatak Kanyonu: Kastamonu Azdavay ilçesinde bulunan kanyon ilçe merkezine 7 km uzaklıktadır. Kanyon uzunluğu 8km olup duvar yüksekliği 400-880m arasındadır. Birçok yabani hayvan (kartal, atmaca, ceylan) bulunmakla beraber kanyon geçişi teçhizatsız mümkün değildir (Wikipedia Çatak, 2020). Kanyonda Karakuşlu Köyü sınırları içerisinde 250 kişi kapasiteli cam teras bulunmaktadır. Cam teras, 33 m boyunda ve 10 m genişliğinde olmakla birlikte terasın 15 m'lik bölümü kanyon boşluğundadır. Terastan 7 km uzunluğundaki kanyon boşluğu izlenebilmektedir (Azdavay Kaymakamlığı, 2020). Kanyon, adını Azdavay ilçesine bağlı Çatak köyünden almaktadır. Kuzeybatı yönlü akan Devrekâni çayı Çatak dolaylarında İnaltı kireç taşlarını oyarak kanyonun oluşumunu sağlar. Kanyonun güney kısımlarında Atakbaşı bölgesine kadar uzanır ve Devrekâni çayı bu bölgede tekrar kireç taşlarına girerek kanyonun devamını oluşturur. Kanyonun derinliği bazı bölgelerde 450m'ye kadar inmektedir. Genişliği kuzey bölgelerinde 1km'ye kadar ulaşmaktadır (Kazancı, 2009: 34).

Ersizlerdere ve Karacehennem Kanyonu: Kastamonu Küre ilçesinde bulunan Küre Çayında meydana gelen kanyondur. Karstik bir plato görünümüne sahip Küre Dağları Milli Parkının içerisinde yer almaktadır. Kanyonun oluşturan kireç taşlarının Mezozoik döneme ait olduğu bilinmektedir. Kuzeybatı ve Güneydoğu yönünde 3 km uzunluğundadır (Wikipedia, 2020). Kanyon epijenik yükselmeye bağlı Küre Çayı'nın yarılması ile oluşan vadidir. Diğer taraftan Ersizler Kanyonu Kastamonu'yu İnebolu'ya bağlayan yolun kenarından devam eder ve Küre Çayı'nın Karadonu kolu tarafından oluşmaktadır. Üst Jura-Alt Kretase'ye ait kalker blok yaklaşık 2 km uzunluğunda derin bir yarıktır (İbret ve Cansız, 2016: 113).

Şehriban (Aydos)Kanyonu: Güneyden kuzeye doğru yönelen İnaltı Formasyonu'nun kireçtaşları ile oluşan kanyon Aydos Çayı üzerine kuruludur. Derinliği 150-200m olan kanyonda yürüme mesafesi 10km'dir (Kazancı, 2009: 53). Cide merkeze yaklaşık 15 km uzaklıkta olup Ulutepe'nin (1273 m rakımlı) batı kısmındadır. Kanyonun giriş kısmı Kumköy Beldibi bölgesinde yer almaktadır (Türker, 2013: 1112).

Hacıveli Kanyonu: Abana İlçesinin doğusunda bulunan Hacıveli çayının oluşturduğu kanyondur. Kanyon trekking gibi doğa sporlarına elverişli bir bölgedir.

Malyas Kanyonu: Kastamonu Cide ilçesi Gökçeler köyü mevkiindedir. Cide'den 22 km uzaklıkta Devrekani Kocabay'ında oluşan uzunluğu yaklaşık 5 km olan bir kanyondur (Türker, 2013:1112).

Gömeran Kanyonu: Ortalama uzunluğu 800 m olup, derinlik 300-350 m arasında değişmektedir (Belkayalı ve Aydın 2016: 897).

Yukarıda açıklanan Valla Kanyonu, Horma Kanyonu, Çatak Kanyonu, Şehriban (Aydos) Kanyonu ve Ersizlerdere Kanyonu ile ilgili görseller Resim 2'de gösterilmektedir.

Resim 2. Kastamonu İlinde Yer Alan Bazı Kanyonlar

Valla Kanyonu	Horma Kanyonu	Çatak Kanyonu
		
Şehriban (Aydos)	Ersizlerdere Kanyonu	
		

Kaynak: Anadolu Ajansı, (2020); Pınarbaşı Kaymakamlığı, (2020); Azdavay Kaymakamlığı, (2020); NTV (2020b); Gelgez.net (2020).

Resim 2 incelendiğinde Valla Kanyonu, Horma Kanyonu, Çatak Kanyonu, Şehriban (Aydos) Kanyonu ve Ersizlerdere-Karacehennem Kanyonu ile ilgili görseller görülmekte olup Hacıveli Kanyonu, Malyas Kanyonu ve Gömeran Kanyonu ile ilgili kısıtlı görsellere ulaşılmakta veya herhangi bir görsele ulaşılamamaktadır. Bu durum bahsedilen kanyonların tanıtılması, bilinirliğinin artırılması, turizme kazandırılması bağlamında bir eksiklik oluşturmakta, dolayısıyla bu konuda kapsamlı çalışmaların yapılması gerekmektedir.

4.5. Kastamonu Kanyonlarının Turizm Potansiyeli

Türkiye'de Antalya'dan sonra önemli bir karstik alana sahip Kastamonu Türkiye'nin kanyonlar açısından zengin alanlarından birini oluşturmaktadır. Bu alanda 110 km uzunluğunda ve birçok kola sahip Devrekâni Çayı, kanyonların önemli kısmını barındırmaktadır. Bu kanyonlar arasında Valla, Malyas, Çatak, Horma ve Aydos kanyonları bulunmaktadır (Belkayalı ve Aydın 2016: 896). Bu kanyonlardan Ersizlerdere Kanyonu doğal güzellikler

açısından zengin ve bâkir bir bölgedir. Özellikle dağcılık, kanyon yürüyüşü, trekking, turizm fotoğrafçılığı vb. aktivitelerin yapılabildiği bir alan olma özelliği taşımaktadır (Tanrısever, Karaçor ve Dağistanlı, 2017: 882). Yaban hayatına ilgi duyan ziyaretçiler için Çatak Kanyonu, fotoğraf çekimi için uygun olan Valla ve Horma Kanyonları, rafting için ise Loç Vadisi ve Çatak Kanyonları ilgili ziyaretçiler için gerekli doğal kaynakları sağlamaktadır. Dolayısıyla bu çekicilikler, Küre Dağları Milli Parkını ön plana çıkarmaktadır (Öztürk, 2005: 145). Turistlerin günlük yaşam rutin faaliyetlerinden uzaklaşıp doğa ile baş başa kalmaları adına jeoparklar ve jeositler önemli yer tutmaktadır. Bunlardan Nepal Kanyonları, Büyük Kanyon ve Mauritius Bryce Kanyonu dünyaca bilinenler arasındadır (Özdemir ve Kızılırmak 2019: 954). Bu bağlamda derinlik açısından dünyada ikinci olarak bilinen Valla kanyonu jeolojik özelliklerinden dolayı önemli bir turizm çekicilik alanı oluşturabilir.

Kanyonlarda dağ yürüyüşü, bisiklet binme ve kaya tırmanışı aktiviteleri düzenlenebilmektedir. Ayrıca festival organizasyonları ile bu aktivitelere dikkat çekilebilmektedir (Ören ve Şahin 2014: 5). Bu kapsamda Kastamonu Pınarbaşı İlçesinde düzenlenmekte olan kanyon ve doğa sporları festivalinin yapılması bir avantaj oluşturmaktadır. 2019 yılı ağustos ayında üçüncüsü düzenlenen festival dört gün sürmüştür. Festivalde kanyon geçişleri, hiking, okçuluk, kamp, bisiklet turu, mağara gezileri ve fotoğraf gezileri düzenlenmektedir. Bu ve benzeri etkinliklerin Kastamonu da bulunan diğer kanyonlar için de önemli bir etkileşim olabilir (Pınarbaşı Belediyesi, 2020). Kırsal turizmin geliştirilmesi açısından oldukça önemli olan jeoturizm kaynaklarının sürdürülebilir duruma getirilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla altyapı ile birlikte yerel paydaşların desteklenmesi, rehberler aracılığı ile geziler düzenlenmesi ve yöresel gastronomik ürün satış alanları oluşturularak doğal çekiciliklerin bir araya getirilmesi gerekmektedir (Koçan 2012: 78). “Günümüz turizm pazarının daha yeşil bir pazar haline” gelmeye başlaması doğa turizmine ilginin artması ile olmaktadır. Bu durumda Kastamonu gibi doğal çekiciliklere sahip destinasyonların yerel paydaşları daha bilinçli hareket etmelidir. Aynı zamanda bölgesel rehberlerin artırılması, ziyaretçileri ağırlayabilmek için altyapı ve üstyapı olanaklarının artırılması gerekmektedir (Zengin, Ulama ve Koç, 2019: 271).

Kastamonu İli turizm sektörü açısından çekici bir durum ortaya koyduğu görülmekle birlikte kanyonların bulunduğu alanlarda mağara, şelale vb. birçok başka unsuru da içeren farklı doğal çekiciliklerin de bulunması önemli bir avantajdır. Kanyon ekosistemleri ile beraber orman ekosistemleri içerisinde 675 bitki türünün bulunduğu varsayılmaktadır. Doğal flora ve fauna zenginliğinin korunması ve jeolojik bir turistik ürünü temsil eden doğal destinasyon

çekicilik unsurlarının planlı ve organize kullanılması önemlidir (Kastamonu Çevre Durum Raporu 2018: 75).

Kastamonu Abana İlçesinin, Hacıveli Kanyonu civarında bulunan birçok trekking parkuru ile deniz turizmi gibi iki farklı destinasyon çekiciliğini bir arada bulundurması önemli bir etkidir (Aslan ve Gül, 2013: 33). Uzun vadeli peyzaj aktiviteleri ile birlikte alınacak doğru kararlar su ögesinden kaynaklanan yüksek rekreasyon potansiyelini artırabilir dolayısıyla da ziyaretçi sayısını geliştirmesi beklenebilir. Jeolojik, jeomorfolojik kaynaklara sahip Abana kıyılarının koruma planlama gibi faaliyetlerinin tek merkezden yapılması daha etkili olmayı sağlayabilir (Sulhan, Çetin ve Şevik, 2017: 263). Safranbolu ilçesi jeoturizmini değerlendiren yazarlar (Diker, Deniz ve Çetinkaya, 2016: 344) aynı nehir üzerinde çeşitli kollarda oluşan birbirlerine yakın kanyonların jeoyol olarak kullanılabileceğini belirtmiştir. Bu bağlamda Pınarbaşı İlçesinde bulunan Valla ve Horma Kanyonlarının birbirlerine yakın olması jeolojik yol olarak değerlendirilebilir. Kanyonların bilinirliği açısından Valla, Horma ve Çatak tanınmış kanyonlar olmakla beraber, diğerleri açısından bilinirlikleri daha az olarak karşılaşılmaktadır. Bunların yanında Valla, Aydos ve Çatak Kanyonları içerisinde sayısızca şelaleyi barındırıyor olması ayrıca önemli bir çekicilik fırsatı oluşturmaktadır. Buna ek olarak kanyonların büyük olması, milli parklar içerisinde yer almaları ve dünyaca tanınır olmaları pazarlanabilme açısından oldukça önemlidir. Diğer taraftan kanyonların can güvenliği tehlikesi oluşturabilmeleri, dağ ve mağara timi gibi kurtarma ekiplerine ihtiyaç duyulabilmesi, HES projelerinin mevcudiyeti ve ciddi yaralanma ve ölümcül kazalara neden olabilmesi ise kanyon turizmi açısından dezavantajlı bir durumdur (Yeni vd., 2013: 69). Kanyonların mevcut durumları açısından bakir olmakla beraber uzman rehber ve teçhizatsız geçişlerin zor olduğu bu bağlamda kendine has doğal ve görkemli yapılara sahip kanyonların macera seven turistlerin yanında daha fazla ziyaretçinin katılımını sağlamak adına üst yapı çalışmaları (ahşap yollar, cam teraslar vb.) etkili olmaktadır. Diğer taraftan festivaller gibi kültürel etkinliklerin yapılması ile kanyonların var olan turizm potansiyelinin daha da etkili hale getirmektedir.

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Hem kültürel turizm kaynakları hem de doğal turizm kaynaklarıyla Kastamonu ilinin önemli bir turizm potansiyeli bulunmaktadır. Özellikle Kastamonu ilinin sahip olduğu doğal turizm kaynaklarından kanyonların bu turizm kaynakları içerisinde önemli bir yeri olduğu ifade edilebilmektedir. Bu nedenle çalışmada Kastamonu ilindeki kanyonların mevcut durumlarının turizm açısından incelenmesi amaçlanmış olup çalışma kapsamında elde edilen sonuçlara ilişkin bilgiler aşağıda sıralanmaktadır.

Türkiye genelinde 100'den fazla kanyon bulunduğu ve bölgelere dağılıma bakıldığında Akdeniz Bölgesi, Karadeniz Bölgesi ve Ege Bölgesinin ortalama 25-30 arasında kanyona sahip olduğu tespit edilmiştir. İller açısından incelendiğinde ise Kastamonu, Karabük ve Muğla 8 kanyon ile Antalya'dan sonra en çok kanyona sahip illerdir.

Kanyonların jeolojik yapıları kireç taşlarından oluşmaktadır. Genel olarak kanyon geçişlerinin zor olduğu, teçhizatsız geçilemeyeceği ve uzman rehberlere ihtiyaç duyulduğu tespit edilmiştir.

Valla Kanyonu'nun dünya kanyonları arasında büyüklük açısından bir yerinin olmasından dolayı ön plana çıktığı ve doğal yapısı gereği profesyonel bir ekiple 3-4 günde geçilebilecek kadar zor bir kanyon olduğu belirlenmiştir. Horma kanyonuna yapılan uzun ahşap yürüme yolunun geçişi kolaylaştırırsa da yerel rehberler aracılığı ile geçilmesi gerektiği tespit edilmiştir. Diğer bir üstyapı çalışmasının da Çatak Kanyonu'nda cam seyir terası olarak yapıldığı tespit edilmiştir.

Kanyonlarda genellikle macera, yaban hayatı, fotoğraf çekme, hiking, trekking, kampçılık, okçuluk ve bisiklet sürme gibi etkinliklerin yapıldığı dolayısıyla bu aktivitelerin yapılabilmesi için gerekli alanlar ve rotaların oluşturulması gerektiği belirlenmiştir. Ayrıca kanyonların bir nehrin birkaç kolunda oluşmaları nedeniyle birbirlerine yakınlıkları avantaja dönüştürülerek jeoyolların belirlenmesi gerektiği tespit edilmiştir.

Kastamonu İlinin Karadeniz'e kıyısı olması ve kanyonların buraya dökülmesi Abana İlçesi örneğinde olduğu gibi deniz sporları ile de birleştirilip festival gibi etkinlikler ile adını daha çok duyurulabildiği bununla birlikte etkin bir pazarlama stratejisinin de uygulanması gerektiği belirlenmiştir.

Sonuç olarak bir jeoturizm alanı olan kanyonlar, doğal zenginlikleri ile beraber birçok doğa sporunun bir arada yapılabileceği önemli çekicilik unsurlarıdır. Kastamonu ili sınırları içerisinde kanyonlara ait rotaların daha belirgin oluşturulması ve yerel rehberler aracılığı ile tanıtımlarının ve gezilmesinin sağlanması, kanyonlarının mevcut durumlarının kullanılabilir hale getirilmesi sağlanmalıdır. Kamu kurum ve kuruluşları tarafından kanyonların mevcut koordinatlarını gösteren giriş yeri ve çıkış yerlerini daha belirginleştiren teknik raporların uzman görevliler tarafından kolay açık ve net bir anlatımı içeren broşürlerinin hazırlanması gerekmektedir. Kanyonların tamamının geçilmesinin mümkün olmamasından dolayı ziyaretçiler için kısa rotalarının, seyir alanlarının ve ziyaretçi merkezlerinin oluşturulmasının bölgeye olan ilgiyi artırabileceği önerilmektedir. Ayrıca bu çalışmanın alan yazına katkı sağlaması, kanyonların turizm potansiyeli ile ilgili çalışmalara kaynak oluşturması ve diğer çalışmalarla karşılaştırılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akkuş, G. ve Akkuş, Ç., (2019). Kastamonu İlçeleri Temel Turistik Arz Kaynakları Envanteri Tabiat Turizmi Alt Türleri ve Doğa Sporları, *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 46-164.
- Anadolu Ajansı, (2020). <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/dunyanin-en-derin-ikinci-kanyonu-valla-ziyaretcilerini-bekliyor/1858670> Erişim tarihi 30.09.2020
- Anadolu Kanyon Derneği (2020). <http://acc.org.tr/kanyon-siniflandirma/> Erişim tarihi 02.01.2020.
- Aslan, A. ve Gül, M. (2013). T.C. Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı Abana İlçe Analizi.
- Avcı, M. ve Şahin, İ. (2014). Geleneksel Kastamonu Mutfağı ve Yemek Kültürü. *KSBD, Karadeniz Özel Sayısı Bahar*, 6, 31-56.
- Aydoğdu, A. (2012). Kastamonu'nun Doğal Zenginliklerinin Turistik Ürün Bakış Açısıyla İrdelenmesi, Kastamonu'nun Doğal Zenginlikleri Sempozyumu, 16-17 Ekim 2012
- Azdavay Kaymakamlığı (2020). <http://www.azdavay.gov.tr/catak-kanyonu-cam-terasi>, Erişim tarihi 02.01.2020.
- Bahar, O. ve Kozak, M. (2012). Turizm ve Rekabet, Detay yayıncılık, Ankara.
- Belkayalı, N. ve Aydın, M., (2016). Küre Dağları Milli Parkı Su Kaynaklarının Rekreatif Amaçlı Kullanımı, *Türk Tarım – Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 4(10), 893-902.
- Cook, A., Hsu, C. ve Marqua, J. (2016). Turizm Konaklama ve Seyahat İşletmeciliği, (Çev: Muharrem Tuna), Nobel Yayın Ankara.
- Çatak Kanyonu Wikipedi (2020). https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87atak_Kanyonu Erişim tarihi 08.01.2020.
- Diker, O., Deniz, T. ve Çetinkaya, A. (2016) Jeoturizm Kapsamında Safranbolu'da Coğrafi Kaynakların Değerlendirilmesi ve Safranbolu Jeoturizm Potansiyelinin Belirlenmesi, *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 334-348.
- Egresi, I. (2016). Alternative Tourism in Turkey Role, Potential Development and Sustainability, *Geo Journal Library* ISBN 978-3-319-47535-6. (121).
- Gelgez.Net (2020). Şhriban (Aydos) Kanyonu, <https://www.gelgez.net/kastamonunun-kanyonlari/> 11.11.2020 tarihinde erişildi.
- Gürsay, S. ve Güneş, G., (2014). Jeoturizm ve Sürdürülebilirlik: Kızılcahamam – Çamlıdere Jeoparkı Örneği, *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 203-215, Aralık/December.
- İbret, Ü. ve Cansız, E., (2016). Kanyon Turizmi ve Ekoturizm Açısından Değerlendirilmesi Gereken Bir Yöre: Küre Ersizlerdere-Karacehennem Kanyonu, *Marmara Coğrafya Dergisi*, Temmuz/(34), 107-117.

- Kalem, S., (2002). Doğal ve Kültürel Değerlerin Korunabilmesi İçin Turizm Potansiyelinin Belirlenmesinde Bir Yöntem Yaklaşımı ve Kastamonu Kıyı Bölgesi ve Yakın Çevresinde Uygulanması, (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kandemir, R., ve Köroğlu, F. (2018) Jeoturizm: sürdürülebilir turizme Doğu Karadeniz Bölgesi'nden örnekler. DOKAP Bölgesi Uluslararası Turizm Sempozyumu.
- Kastamonu Çevre Durum Raporu (2018). Kastamonu İli 2017 Yılı Çevre Durum Raporu, T.C. Kastamonu Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, Kastamonu Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü Kastamonu.
- Kastamonu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, (2020a). <https://kastamonu.ktb.gov.tr/TR-63806/tarihce.html> 26 01.2020 tarihinde erişildi.
- Kastamonu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, (2020b). <https://kastamonu.ktb.gov.tr/Eklenti/50398,kultur-brosurler11-11.pdf?0>
- Kastamonu Küre Dağları Milli Parkı, (2020). <https://www.kdmp.gov.tr/kure-daglari-milli-parki#group-1> 11.11.2020 Tarihinde erişildi.
- Kastamonu Valiliği, (2020). <http://www.kastamonu.gov.tr/cografi-yapisi> Erişim Tarihi 03.03.2020. Erişim tarihi 25.01.2020.
- Kaypak, Ş. (2012). Ekolojik Turizm ve Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(22), 11-29.
- Kazancı, N. (2009) Milli Parklarda Jeolojik Miras – 7 Küre Dağları Milli Parkı ve Çevresi Jeositleri (Kastamonu-Bartın), (TÜBİTAK Çaydag-106Y043) Ankara.
- Kiper, T. ve Arslan, M. (2007). Anadolu'da Doğa Turizmi Kapsamında Doğa Yürüyüşü Güzergahlarının Belirlemede Örnek Bir Çalışma, *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 4(2), 165-174.
- Koçan, N. (2012). Ekoturizm ve Sürdürülebilir Kalkınma: Kızılcahamam-Çamlıdere (Ankara) Jeopark ve Jeoturizm Projesi, *Karadeniz Fen Bilimleri Dergisi*, İlkbahar, 3(2), 69-82.
- Köroğlu, Ö. ve Karaman, S. (2014). Doğaya Dayalı Turizm Faaliyetlerinin Gelişiminde Toplum Temelli Doğal Kaynak Yönetiminin Önemi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16(26), 95-106.
- Kültür Portalı (2020) <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kastamonu/gezilecekyer/hormakanyonu> 24.01.2020 tarihinde erişildi.
- Küre Dağları Milli Parkı (2020). <https://www.kdmp.gov.tr/kdmp-hakkinda/tur-guzergahlari> Erişim Tarihi 06.01.2020.

- NTV (2020a). Valla Kanyonu, <https://www.ntv.com.tr/seyahat/dunyanin-en-derin-ikinci-kanyonu-olan-valla-kanyonuna-rehbersiz-girmek-yasak,1aLJnVmWA0eCBteo7YOPbQ>, Erişim tarihi 25.01.2020.
- NTV (2020b). Ersizlerdere Kanyonu <https://www.ntv.com.tr/seyahat/kastamonudaki-ersizlerdere-kanyonu-tabiat-parki-ilan-edildi,cSZggI4TpEqM4liE3vJ4HQ> 11.11.2020 tarihinde erişildi.
- Ören, V. ve Şahin, T. (2014). Alternatif Turizm Kapsamında Uşak-Ulubey Kanyonu'nun Swot Analizi, *Uluslararası Hakemli Beşerî ve Akademik Bilimler Dergisi*, 3(7), 1-14.
- Özdemir, M., ve Kızılırmak, I., (2019) Jeolojik Miras Alanlarının Jeoturizm Açısından İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(63), 947-956.
- Öztürk, S. (2005). Kastamonu-Bartın Küre Dağları Milli Parkı'nın Rekreatyonel Kaynak Değerlerinin İrdelenmesi, *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, Seri: A(2), 138-148.
- Öztürk, A. ve Serttaş, S. (2018). Karadeniz Bölgesi Meyveciliğinin Mevcut Durumu ve Potansiyeli, *Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 8(4), 11-20,
- Pan Derneği (2020) <http://panderneği.org/tarihçe/> Erişim tarihi 02.01.2020
- Pınarbaşı Belediyesi (2020) <http://www.pinarbasibelediyesi.com//etkinlik/turkiye-3-kanyon-doga-sporlari-festivali.html>. Erişim tarihi 07.01.2020.
- Pınarbaşı Kaymakamlığı (2020). <http://www.pinarbasi.gov.tr/horma-kanyonu>, 11.11.2020 tarihinde erişildi.
- Sulhan, Ö., Çetin, M. ve Şevik, H., (2017). Abana'da Uzun Vadeli Peyzaj Aktivitelerinin Değerlendirilmesi, I. Uluslararası Abana Sempozyumu – Geçmişten Günümüze Kastamonu / Kent-Kültür-Kimlik.
- Tanrısever, C., Karaçor, B. ve Dağistanlı, T. (2017). Geomorphologic Features And Tourism Potential of The Valla Canyon Kastamonu/Turkey. 1st International Sustainable Tourism Congress / November 23-25, 2017 / Kastamonu-Turkey.
- Torun, E. (2013). Kırsal Turizmin Bölge İnsanına Katkıları, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 15(24), 31-37.
- Türk Dil Kurumu, (2019). <https://sozluk.gov.tr/> Erişim tarihi 02.12.2019
- Türker, N. (2013). Batı Karadeniz Bölümü Ekoturizm Kaynaklarının Değerlendirilmesi ve Bir Ekoturizm Rotası Önerisi, *International Journal of Social Science*, 6(4), 1093-1128, April.

- Türkiye Kanyon Haritası (2020). <https://www.kad.org.tr/turkiye-kanyon-haritasi> Erişim Tarihi 05.01.2020.
- UNWTO (2020). Turizm kavramı, <https://www.unwto.org/glossary-tourism-terms>, 27.12.2020 tarihinde erişilmiştir.
- WikipediaKaracehennem(2020).https://tr.wikipedia.org/wiki/Karacehennem_Bo%C4%9Faz%C4%B1Erişim Tarihi:03.01.2020.
- Wikipedia Kanyon, (2020). <https://en.wikipedia.org/wiki/Canyon> Erişim tarihi 08.01.2020.
- Wikipedia Valla (2020). https://tr.wikipedia.org/wiki/Valla_Kanyonu Erişim tarihi 25.01.2020
- Wikipedia, Çatak. (2020). https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87atak_Kanyonu Erişim tarihi 02.01.2020
- Yeni, E., Kuru, F., Gülnar, Ö., Uyanık, Y., Duman, F., Erol, S. ve Demirci, T. (2013). Kastamonu Master Planı T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Müdürlüğü Parklar Genel Müdürlüğü 10. Bölge Müdürlüğü.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Genişletilmiş 10. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zengin, B., Ulama, Ş. ve Koç, D. E. (2019). Kastamonu İlinin Doğa Turizmi Potansiyelinin Alternatif Turizm Kapsamında Değerlendirilmesi, *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 251-274.